

معرفی و بررسی دایرةالمعارف قرآن، الیور لیمن*

دکتر محمد علی رضایی اصفهانی*
عضو هیئت علمی جامعه المصطفی ص العالمیه
سید مهدی اعتصامی*
کارشناسی ارشد مرکز تخصصی تفسیر و علوم قرآن

چکیده

این مقاله کتاب «قرآن، یک دایرةالمعارف» الیور لیمن را بررسی می‌کند و ویراستار، نویسندگان، ترجمه، فهرست‌بندی مدخل، چگونگی گزینش، و چینش آن‌ها را مورد نقد قرار می‌دهد.

این کتاب با ۴۶۸ مدخل اصلی و ارجاعی در ۸۰۰ صفحه توسط ۸ نفر عضو هیئت تحریریه و چهل و سه نویسنده تخصصی در سال ۲۰۰۵ میلادی منتشر شد. توجه به مذهب شیعه و شخصیت‌های آن، ارائه بیشتر مدخل‌ها با واژه‌های قرآنی، حجم کم مدخل‌ها و زبان ساده از نقاط قوت و استفاده نکردن از قرآن‌پژوهان متبحر، نداشتن نظام جامع در مدخل‌ها، رعایت نکردن یک‌نواختی در روش انتخاب و ارجاع مدخل‌ها و کم توجهی به مفاهیم اصلی قرآن، از نقاط ضعف کتاب به شمار می‌آید.

واژه‌های اصلی: قرآن، دایرةالمعارف، مستشرقان، الیور لیمن.

*. پست الکترونیک: oleaman@uky.edu و Oliver.Leaman@uky.edu

*. پست الکترونیک: Rezaee@Quransc.com

*. پست الکترونیک: Etessami14@yahoo.com

درآمد

کتاب «قرآن: یک دایرةالمعارف» دومین دایرةالمعارف نگاشته شده توسط مستشرقان پیرامون قرآن کریم است که با سرویراستاری پروفیسور الیور لیمن (Oliver Leaman) در سال ۲۰۰۵ م در آمریکا نوشته شد و در یک جلد به چاپ رسید. گرچه اطلاق دایرةالمعارف بر چنین کتابی با تسامح همراه است؛ به خصوص آن گاه که در مورد قرآن کریم باشد.

دایرةالمعارف نویسی قرآن سابقه و ویژگی‌های خاصی دارد که پیشاپیش به شکل مبسوط در همین مجله ارائه شده است (ر.ک. به: مجله قرآن و مستشرقان، ش اول، مقاله «بررسی دایرةالمعارف قرآن لیدن» محمد علی رضایی، اصفهانی، ص ۴۳-۴۷). هدف این مقاله کتاب‌شناسی توصیفی، ترجمه مدخل‌ها و بررسی و نقد چگونگی گزینش، چینش و ارائه آن در این دایرةالمعارف است.

شناسنامه کتاب

نام: (قرآن: یک دایرةالمعارف) The Qur'an: an Encyclopedia

سرویراستار: (الیور لیمن) Oliver Leaman

ناشر: (راتلج) Routledge

شابک: ISBN10: 0-415-32639-7 (Print Edition)

ISBN13: 9-78-0-415-32639-1

چاپ: اول ۲۰۰۵ م هم زمان در آمریکا و کانادا

تعداد صفحه: ۷۷۱ صفحه و ۲۹ صفحه مقدمات.

انگیزه تألیف از زبان مؤلف

«قرآن (کریم) منبع الهام است برای یکی از بزرگ‌ترین ادیان جهان (اسلام) که بیش از یک میلیارد نفر پیروان دارد. آن (قرآن) نقش محوری در اسلام بازی می‌کند و از زمانی (چهارده قرن پیش) که نازل شده، موضوع بحث و گفت‌وگوهای شدیدی بوده است. برخی از بحث و گفت‌وگوکنندگان در مورد آن مسلمان، برخی دشمن و معاند و برخی افراد بی‌تفاوت نسبت به اسلام بوده‌اند و همین امر سبب پدیداری دیدگاه‌های خیلی گسترده‌ای شده است».

اهداف کتاب از زبان مؤلف

- ۱- هدف این دایرةالمعارف، ارائه‌نظرها و دیدگاه‌ها، و روش‌ها و گرایش‌های متنوع است؛ تا این که آن عکس‌العمل شدیدی را که این متن (قرآن) در طول تاریخ برانگیخته و ایجاد نموده، منعکس بکند.
- ۲- این دایرةالمعارف تک جلدی به عنوان یک منبع قوی در اختیار دانش پژوهان و محققان قرار می‌گیرد که بیانگر همه ابعاد متن (قرآن) و استقبال مردم از آن می‌باشد.
- ۳- امروزه «اسلام و قرآن» در اخبار زیاد مطرح می‌شوند و میان مردم بحث و گفت‌وگوهای عمومی فراوانی درباره آن‌ها انجام و آراء و نظریات زیادی مطرح می‌شود؛ بی آن‌که آنان راجع به این موضوع از فهم یا پشتوانه علمی زیادی برخوردار باشند.
- ۴- تلاش همه‌جانبه انجام گرفت تا این دایرةالمعارف بتواند برای خوانندگان‌اش در مطالعات قرآنی، به عنوان وسیله تحقیق و جست‌وجو، کمک کند».

مقدمه نویسنده

«از سال‌ها پیش در این فکر بودم که یک کار تحقیقاتی قرآنی انجام دهم که برای متخصصان زیاد مفید باشد و در عین حال خیلی هم فشرده نباشد مانند

بعضی کارهای ابتدایی؛ هدف این دایرةالمعارف پر کردن خلاء و فاصله می باشد که میان کتاب های علمی، تخصصی و کتاب هایی که بسیار ابتدایی اند، وجود دارد. حتی یک نگاه ابتدایی و سریع نشان می دهد که ما کار علمی را کنار نگذاشته ایم. اکثر موضوعات خیلی مفصل و قوی اند و تا حد زیادی به ظرافت ها و جزئیات موضوع می پردازند، ولی مدخل هایی هم هستند که مفاهیم و نظریات مربوط به خود را به طور مختصر و سربسته بیان می کنند.

این کتاب، لغت نامه قرآن نیست و سعی هم نشده است که هر گونه اصطلاحی را که در قرآن آمده است، توضیح بدهد. اصطلاحاتی برای بحث و بررسی انتخاب شده اند که نقش اصلی در فهم قرآن دارند. برخی را هم، گرچه زیاد محوری نیستند، ولی چون جالب بودند، آورده ایم. همچنین ما خواستیم به خوانندگان ذائقه جدیدی از روش های لغت نامه ها و قاموس ها ارائه دهیم تا استفاده مفیدی از آن داشته باشند و بدانند که چه توقعی از آن دارند.

نویسندگان این دایرةالمعارف پیشه های گوناگونی دارند. برخی مسلمان و عده ای غیرمسلمان هستند و گروهی نیز به هیچ چیز اعتقادی ندارند، اما همه درباره قرآن کنجکاوند. چون نویسندگان سوابق و پشتوانه اعتقادی مختلفی دارند، باید خوانندگان توقع داشته باشند که دیدگاه ها و نظریات وسیع و فراوان را در این دایرةالمعارف ببینند.

هرگز تلاش نکرده ایم حرف نهایی را درباره مسایل مطرح شده بزنیم؛ برعکس ویراستار گزارش های مخالف هم را در دایرةالمعارف گنجانده تا برداشت ها و تفسیرهای متفاوت راجع به آن موضوع را برای خوانندگان بیان نماید. این دایرةالمعارف تا حد زیادی برداشت ها، استظهارها و شرح و تفسیر متن عربی را - برای فهم بهتر قرآن - در بردارد.

این دایرةالمعارف یک مجموعه از مدخل‌های قرآنی است؛ نه اسلام. البته به یقین و به طور قطع جدا کردن قرآن و اسلام از هم کار بسیار سخت و مشکلی است. این یک بحث و بررسی خوبی درباره اسلام است و همه مطالب به مواردی که روابط تنگاتنگ و نزدیک با قرآن دارند، مربوط نیست، ولی خوانندگان خواهند فهمید که به طور ظریف و غیرمستقیم به قرآن مربوط است.

این یک مشکل تفسیری است که کسی نمی‌داند، چقدر مجاز است مطالب را از بیرون بیاورد تا متن (قرآن) را تفسیر کند. خوانندگان خواهند فهمید که همین موضوع از سوی مفسران قرآن بسیار بررسی شده و دیدگاه‌ها و آرای متفاوتی در این زمینه ارائه شده است که باید در تفسیر از چه ابزارها و وسایلی استفاده و از کدام پرهیز کرد. خود این امر در حقیقت بیانگر مکتب‌های فکری، گرایش‌های اعتقادی و مذهبی در اسلام می‌باشد. واقعاً تشخیص و تعیین این امر همیشه سخت است که در این گونه کارها (در تفسیر) باید از چه استفاده کرد و کدام را دور انداخت.

از یک سو، حتی همه موضوعات و مسایل مربوط به موضوع قرآن و مفسران را نیاورده‌ایم. از سوی دیگر کوشیده‌ایم راجع به برخی از مهم‌ترین موضوع‌ها، مفاهیم و شخصیت‌های مطرح در قرآن و مفسران، یک گونه راهنمای آسان ارائه دهیم.

بسیاری از مفسران مهم و متفکران در این (دایرةالمعارف) بررسی نشده‌اند و همه مفاهیم قرآنی مدخل جداگانه‌ای ندارند. هدف ما این نیست که درباره همه امور و موارد مربوط به قرآن، توضیح و راهنمایی کامل ارائه دهیم، ولی ما تلاش کرده‌ایم به مهم‌ترین مفاهیم، موضوعات، شخصیت‌ها و متفکران که نماینده مکاتب فکری و گرایش‌های مختلف تفسیری‌اند، توجه کنیم».

ساختارشناسی

مقدمه (معرفی اثر): بیان تاریخچه و هدف از نگارش این اثر و روش کلی

نگارش آن، چگونگی استفاده از دایرةالمعارف: (در دو صفحه روش شکل‌دهی مطالب و آیه‌ها و...)، معرفی منابع اصلی و علایم اختصاری و چگونگی یافتن مدخل‌ها. هیئت تحریریه: ذکر اسامی هشت نفر از همکاران اصلی الیور لیمن در تدوین این کتاب به همراه دانشگاه محل کار، فهرست همکاران (نگارش اسامی چهل و سه نفر نویسنده مقاله‌های کتاب به اضافه دانشگاه یا مرکز محل کار).
فهرست مدخل‌ها بر اساس حروف الفبا: فهرست بندی مدخل‌ها همراه با اسامی نویسندگان؛ بدون ذکر شماره صفحه. در این فهرست، تمام مدخل‌ها اعم از ارجاعی و غیر آن آمده است.

متن مدخل‌ها A تا Z: در این بخش که بخش اصلی کتاب است و شامل عمده حجم کتاب (۷۱۴ صفحه) می‌شود تفصیل مدخل‌ها - طبق چینش فهرست - آمده است.

کتاب‌شناسی منابع: در این بخش یازده صفحه‌ای فهرست نسبی جامعی از مهم‌ترین منابع برای پژوهش پیرامون یا درون قرآن - از نگاه نویسندگان - ارائه شده است.

فهرست ارجاع‌های قرآنی: نمایه کامل از تمام آیه‌هایی که در متن به آن‌ها ارجاع داده شده است.

فهرست نام‌ها: جمع‌آوری و نمایه‌سازی تمام اسم‌های یاد شده در لابه‌لای مطالب.
نمایه موضوعی: نمایه تفصیلی از اعلام، اماکن و موضوعات کتاب.

سرویراستار

الیور لیمن (متولد: ۱۹۵۰ م) استاد مطالعات فلسفی در دانشگاه کنتاکی (آمریکا) و متخصص در فلسفه اسلامی و فلسفه یهودی قرون میانه است. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه آکسفورد و کمبریج گذراند و دکترای خود را در سال ۱۹۷۹م دریافت کرد

(http://www.as.uky.edu/academics/departments_programs/Philosophy/Philosophy/FacultyResearch/Faculty/OliverLeaman/Pages/default.aspx) و از سال ۲۰۰۰ م در دانشگاه کنتاکی مشغول کار شد. آثار

وی در زمینه فلسفه اسلامی و فلسفه یهودی به بسیاری از زبان‌های جهان از جمله فارسی ترجمه شده است. شناخته‌شده‌ترین اثر او در ایران تاریخ فلسفه اسلامی (۲ جلد، لندن، انتشارات راتلج، ۱۹۹۶/ افست تهران، مؤسسه فرهنگی آرایه، ۱۳۷۵ ش) است که آن را همراه با سید حسین نصر سرویراستاری کرده است.

مخاطبان کتاب: عموم افرادی که سابقه قبلی از اسلام، قرآن و زبان عربی ندارند (The Qur'an: an Encyclopedia, p:i).

هیات تحریریه

۱. اسما افسرالدین (Asma Afsaruddin)، دانشگاه نوتردام آمریکا.
۲. ماسیمو کمپینی (Massimo Campanini)، دانشگاه میلان، ایتالیا.
۳. بهار داوری (Bahar Davary)، دانشگاه سن دیگو، آمریکا.
۴. نود کهتران (Nevad Kahteran)، دانشگاه ساریوو، بوسنی و هرزگوین.
۵. ارزینا لالانی (Arzina Lalani)، مؤسسه‌ی مطالعات اسماعیلیه، لندن.
۶. تامارا سن (Tamara Sonn)، کالج ویلیام و مری، آمریکا.
۷. برانون ویلر (Brannon Wheeler)، آکادمی نیروی دریایی ایالات متحده آمریکا.
۸. استفان ویلد (Stefan Wild)، دانشگاه بن، آلمان.

نویسندگان

هیئت تحریریه و نویسندگان دایرةالمعارف الیور لیمن چهل و سه نفر از اساتید دانشگاه‌های ۱۴ کشور جهان (آفریقای جنوبی، آلمان، آمریکا، انگلیس، استرالیا، ایتالیا، بلژیک، بنگلادیش، بوسنی و هرزگوین، ترکیه، زیلانندنو، عربستان سعودی، کانادا، لاتیوا) می‌باشند و اسامی آن‌ها به شرح زیر است:

- ۱- حسین عبدالروف (دانشگاه لیدز)، ۱۳- باهردیوری (دانشگاه سانتیاگو)، انگلیس. امریکا.
- ۲- اسما افسرالدین (دانشگاه نوتردیم)، ۱۴- عرنان دامرسن (دانشگاه هاران)، امریکا. ترکیه.
- ۳- احمد الباراک (دانشگاه صنعتی ۱۵- یونس اشات (دانشگاه بدتیو)، کارادینز)، ترکیه. لاتیوا.
- ۴- کیسا علی (دانشگاه براندیز)، امریکا. ۱۶- افتان - ایچ - فتانی (دانشگاه شاه ۵- محمد شمشیر علی (دانشگاه عبدالعزیز)، عربستان. دهاکه)، بنگلادش. ۱۷- آدم گیسک (دانشگاه ایم - سی - ۶- رداعامور (دانشگاه ملبورن)، گل، کانادا. استرالیا. ۱۸- بلال گوگیر (دانشگاه سلیمان ۷- رفعت آتی (دانشگاه هاران)، ترکیه. دمیرال)، ترکیه. ۸- رفیق برجک (ایدمنتون پبلک اسکول ۱۹- نسّم الدین گوگیر (دانشگاه بورداینسنر برای اسلام)، کانادا. استانبول)، ترکیه. ۹- جیمز آبیورلی (تایندل سیمناری)، ۲۰- ایچ چادهیلیر (دانشگاه تورنتو)، کانادا. کانادا. ۱۰- میسمو کمپانینی (دانشگاه استیت ۲۱- آ- ایچ - جانز (دانشگاه ملی)، میلان)، ایتالیا. استرالیا. ۱۱- عابدین چندی (سیرویل ۲۲- نویدکیمتر (دانشگاه سراجیو)، فرریندزاسکول)، امریکا. بوسنی وهرزگوین. ۱۲- پیتر کاتریل (لندن سکول آف ۲۳- ککی کینیدی (دانشگاه روتگرز)، تهیالوجی)، انگلیس. امریکا.

- ۲۴- ماریانا کلار (اسکول مطالعات شرق‌شناسی و افریقائیان لندن)، انگلیس. ترکیه.
- ۲۵- آرزیتا آلد لدنی (موسسه مطالعات اسماعیل لندن)، انگلیس. کارال، امریکا.
- ۲۶- الیورلیمن (دانشگاه کنتاکی)، امریکا. ولیم ای شیپفرد (دانشگاه کنتابری)، زیلانندنو.
- ۲۷- رچردام - سی - جریجر (دانشگاه واندربلت)، امریکا. ۳۸- تماراسن (دانشگاه ولیم ومیری)، امریکا.
- ۲۸- یاسین مهر (دانشگاه ویسترن امریکا). ۴۰- ابرهیم ثمر (دانشگاه هاران)، ترکیه.
- ۲۹- عرفانآ - عمر - (دانشگاه عارکیرت)، امریکا. ۴۱- کولن ترنر (دانشگاه درهم)، انگلیس.
- ۳۰- عبدالفقور رحیم (دانشگاه بادشاه خاله وکتوریه)، استرالیا. ۴۲- برانن ویلرر (دانشگاه آکادمی نیول)، امریکا.
- ۳۱- عامعدادا (دانشگاه ملبورن)، استرالیا. ۴۳- استیفن ولد (دانشگاه بُن)، آلمان.
- ۳۲- یشیرجیایدل (لندن اسکول آوتهیالوجی)، انگلیس.
- ۳۳- اندریورپین (دانشگاه واکتوریه)، کانادا.
- ۳۴- نیل رابنسون (دانشگاه کاتولیک لاون)، بلژیک.
- ۳۵- عبدالله سعید (دانشگاه ملبورن)، استرالیا.

نمای کلی مدخل‌ها

از مجموع چهارصد و شصت و هشت مدخل، یک صد و سیزده مورد ارجاعی می‌باشد و دسته‌بندی آن نیز بر اساس ترتیب حروف الفبای انگلیسی است.

برخی مدخل‌ها ترجمه انگلیسی واژه قرآنی یا اسلامی یا غیره است که به مدخلی با نگارش انگلیسی آن واژه ارجاع داده شده است، یا عکس آن؛ ما برای درنیامیختن این دو، معادل آن مدخل‌هایی را که به شکل اصطلاح بود، داخل گیومه " " گذاشته‌ایم؛ بنابراین به عنوان مثال در مدخل شصت و هفتم «کتاب، نک: "کتاب"» به این معنا است که واژه «کتاب» نخست ترجمه book است و «کتاب» دوم که درون گیومه قرار گرفته نگارش عربی Kitāb است؛ عربی از آن لحاظ که ویراستار آن واژه را از قرآن عربی اقتباس نموده است.

نظام ارجاع درون متنی نسبتاً کاملی میان مدخل‌ها حاکم است. بسیاری از مدخل‌ها به خاطر تفاوت نگارش اسامی در عربی و انگلیسی، به هر دو شکل آمده است تا خواننده بتواند به راحتی و از هر کدام از دو راه که نیاز شد، مدخل یا اصطلاح مورد نظرش را بیابد.

میانگین حجم بیشتر مدخل‌ها حدود یک صفحه است. در این میان حدود چهل مدخل که موضوع‌های مهم و حساس‌تری را در برمی‌گیرد، بالای چهار صفحه به خود اختصاص داده‌اند. بزرگترین مدخل (آیه) با هجده و نیم صفحه و کوچک‌ترین (عزرائیل) سه سطر مطلب دارند.

مدخل‌ها را در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان به سه دسته اصلی تقسیم کرد:

الف) معمولی و کوتاه: حجم مطالب یک صفحه یا کمی بیش از آن است و در حد کلیاتی در باب معرفی آن اصطلاح یا موضوع است. البته در قیاس با برخی مدخل‌های بلند، بسیاری از این نوع نیز باید در آن‌گونه حجمی و پردازشی

می‌آمد که بنابر دیدگاه نویسندگان و ویراستار چنین نشده است. مانند: "الخویی، آیت الله العظمی سید ابوالقاسم"، "زبانیة"، "زهد". اکثر مدخل‌های این دائرة المعارف زیر مجموعه این قسم می‌باشد.

ب) به نسبت مهم و متوسط: معمولاً نزدیک به دو صفحه یا کمی بیشتر حجم دارند و با ورود بیشتر به زوایای موضوع، سخن بیشتر و قابل تأمل‌تری بیان می‌کنند. مدخل‌های: "عایشه"، قانونی، مسیحیت، آموزش (تربیت) و قرآن، "الغیب" از این جمله‌اند. توجه و بررسی و تحلیل این دسته از مدخل‌ها به شکل بررسی مجموع مقاله‌های مرتبط شایسته است.

ج) بسیار مهم و بلند: به رغم این که این دایرةالمعارف تک جلدی است و رعایت اختصار در آن مورد نظر بوده، اما مشاهده می‌شود که توجه ویژه‌ای به برخی موضوع‌ها شده و به تفصیل - نسبت به مقاله دایرةالمعارفی - در مورد آن‌ها مطالبی بیان شده است. البته تمام این دسته مدخل‌ها بلند نیستند، اما اهمیت آن‌ها با توجه به موضوع یا نوع گزارش نویسنده از آن (نوع عنوانی که انتخاب می‌شود) یا مطالبی که هرچند مختصر در آن گفته می‌شود، فهمیده می‌شود، مثلاً مدخل نسخ (۳ صفحه) یا خود ارجاعی (۳ صفحه) از این قبیل‌اند.

در مجموع می‌توان گفت مقالات بیشتر از چهار صفحه در این دایرةالمعارف در همین قسم جای می‌گیرند و شایسته توجه، ارزیابی و نقد می‌باشند. برخی از این مدخل‌ها عبارت‌اند از: "الله" (۷ صفحه)، "علی بن ابیطالب" (۵ صفحه)، زبان عربی (۷ صفحه)، هنر و قرآن (۱۰ صفحه)، "آیه" (۱۸ صفحه)، آخرت (۶ صفحه)، رویدادهای تاریخی و قرآن (۴ صفحه)، "امام/امامة" (۵ صفحه)، "اسلام" (۴ صفحه)، زبان و قرآن (۱۵ صفحه)، نسخ خطی و قرآن (۵ صفحه)،

"محمد" (۹ صفحه)، جهان طبیعی و قرآن (۵ صفحه)، مصادر، منشأشناسی و تأثیرگذاری بر قرآن (۶ صفحه)، وحی (۴ صفحه)، "صلوة" (۸ صفحه)، علم و قرآن (۵ صفحه)، "شیعة" (۶ صفحه)، "سنّة" (۷ صفحه)، تفسیر در صدر اسلام (۷ صفحه)، ترجمه و قرآن (۱۳ صفحه)، جنگ و خشونت (۷ صفحه)، "ولی/ ولى" (۵ صفحه).

تفاوت حجم مقاله‌ها در یک دایرةالمعارف معمولاً گویای نوع اهمیت‌دهی نویسندگان و ویراستاران به موضوع آن است. این امر در شناخت مدخل‌های کتاب نیز به خوبی نمایان است. این دید همیشگی نیست و با کمی دقت درمی‌یابیم که برخی موضوع‌ها به رغم اهمیت فراوان، به کلی مغفول مانده‌اند و یا در حد بسیار کمی به آن پرداخته شده است یا موضوعی بی‌اهمیت یا اهمیت کم، جزو مدخل‌ها آمده است.

سرویراستار خود نویسنده نود و نه مورد از کل مدخل‌هاست. تخصص اصلی ایشان نیز به خوبی در انتخاب مدخل‌ها نمایان شده و تقریباً تمام مدخل‌ها با گرایش فلسفه (مانند: تعطیل، سرنوشت و...) و یهودی نوشته او است. بسیاری از مهم‌ترین و بلندترین مدخل‌ها نیز جزو همین مدخل‌ها می‌باشند، مانند: "اهل البيت"، "عرب/ عربی" (۷ صفحه)، استدلال و قرآن (۱۱ صفحه)، هنر و قرآن (۱۰ صفحه)، کتابت (رسم الخط) و قرآن (۵ صفحه)، مرگ (۹ صفحه)، "حدیث"، "عیسی" (۵ صفحه)، خارق‌العاده بودن قرآن (۴ صفحه)، "نفس" (۵ صفحه)، "نهضة" (۵ صفحه)، جهان طبیعی و قرآن (۵ صفحه)، نبوت (۴ صفحه)، "صلوة" (۸ صفحه)، "تعطیل" (۵ صفحه).

A

1. AARON, see: Harun آرون، نک: "هارون"
2. 'ABD AL-RA'UF AL-SINGKILI, see: al-Singkili, 'Abd al-Ra'uf "عبد الرؤف السنخیلی"، نک: "السنخیلی، عبد الرؤف"
3. 'ABDU, MUHAMMAD "عبدہ، محمد"
- Oliver Leaman. P1-2.
4. ABLUTION شستشو
- Oliver Leaman. P2-3.
5. ABRAHAM, see: Ibrahim آبراهام، نک: "ابراہیم"
6. ABRAHAMS WIFE, see: همسر ابراهیم، نک: همسر "ابراہیم"
- Ibrahim's wife
7. ABROGATION نسخ
- Stefan Wild. P3-6.
8. ABU BAKR "ابوبکر"
- Asma Afsaruddin. P6-7
9. ABU HANIFA, NUMAN B. "ابوحنیفہ، نعمان بن ثابت"
- SABIT
- Oliver Leaman. P7-8.
10. ABU LAHAB "ابولہب"
- Colin Turner. p8.
11. ABU LAHAB'S SIGNIFICANCE "اہمیت "ابولہب"
- Oliver Leaman.p9-10
12. ABU'L HUDAYL AL-'ALLAF, "ابوالہذیل العلاف"، نک: "العلاف، ابوالہذیل"
- see: al-Allaf, Abul Hudayl
13. 'AD "عاد"
- Brannon Wheeler.p10.
14. ADAM "آدم"
- Brannon Wheeler.p11-12
15. 'ADHAB, see: punishment "عذاب"، نک: مجازات (اعدام)
16. 'ADL "عدل"
- Massimo Campanini.p12-14.
17. ADULTERY, see: zina "زنا، نک: "زنا"
18. 'AHD / 'AHADA "عہد/عہد"
- Ibrahim Sumer.p14-16
19. AHL AL-BAYT "اہل البیت"
- Oliver Leaman.p16-17.
20. AHL AL-DHIKR "اہل الذکر"
- Oliver Leaman.p17-18.
21. AHL AL-KITAB "اہل الکتاب"
- Oliver Leaman.p18-19.

22. AHL AL-SUNNA, see: sunna .٢٢ "اهل السنة"، نك: "سنة".
23. AHMAD, see: Injil; Muhammad .٢٣ "احمد"، نك: "انجيل"؛
"محمد".
24. AHMAD B. HANBAL .٢٤ "احمد بن حنبل"
Oliver Leaman.p19-20
25. AHQAF .٢٥ "احقاف"
Rafik Berjak.p21
26. 'A'ISHA .٢٦ "عايشه"
Oliver Leaman.p21-26
27. AKHAR .٢٧ "آخر"
Rafik Berjak.p26-27.
28. 'ALAQ .٢٨ "علق"
Harun Sahin.p27-28
29. ALCOHOL, see: intoxication .٢٩ "الكحول"، نك: مستى
30. 'ALI IBN ABI TALIB .٣٠ "على بن ابيطالب"
Arzina R. Lalani.p28-32
31. 'AL-ALLAF, ABU'L HUDAYL .٣١ "العلاف ابو الهذيل"
Oliver Leaman.p32-33
32. ALLAH .٣٢ "الله"
33. AMARA / AMR, see: ulul-amr .٣٣ "امر / امر"، نك: "اولوالأمر"
34. ANGEL, see: malak .٣٤ فرشته، نك: "ملك"
35. ANNE, see: Marys mother .٣٥ "آنه"، نك: مادر مريم
36. ANTICHRIST, see: Dajjal .٣٦ دجال (ضد مسيح)، نك:
"دجال"
37. 'AQIDA .٣٧ "عقيده"
Bilal Go' kkir.p41-42.
38. ARAB /ARABIA .٣٨ "عرب / عربي"
Oliver Leaman.p43-49.
39. ARABIC LANGUAGE .٣٩ زبان عربي
Stefan Wild.p49-54.
40. ARGUMENTS AND THE QURAN .٤٠ استدلال و قرآن
Oliver Leaman.p55-66.
41. ARKOUN, MOHAMMED .٤١ "آركون، محمد"
42. 'ARSH, see: heaven; .٤٢ "عرش"، نك: آسمان؛ خارق
miraculousness of the Quran
العاده گي قرآن
43. ART AND THE QURAN .٤٣ هنر و قرآن
Oliver Leaman.p71-81.

44. ASBAB AL-NUZUL
Tamara Sonn.p81 .۴۴ "اسباب النزول"
45. ASBAT
Brannon Wheeler.p81-82. .۴۵ "اسباط"
46. AL-‘ASHARI
Oliver Leaman.p82-83 .۴۶ "الأشعری"
47. ASH‘ARITES AND
MU‘TAZILITES
Oliver Leaman .p83-85 .۴۷ اشعریان و معتزلیان
48. ‘ASIYYA
Kecia Ali.p85 .۴۸ "آسیه"
49. AYA
Afnan H. Fatani.p85-103 .۴۹ "آیه"
50. AYATULLAH AL-UZMA
SAYYID ABUL-QASIM AL-
KHOI, see: al-Khoi, Ayatullah al-
Uzma Sayyid Abul-Qasim .۵۰ "آیت الله العظمی سید ابوالقاسم
الخوئی"، نک: "الخوئی، آیت الله
العظمی سید ابوالقاسم"
51. AYYUB
Brannon Wheeler.p104. .۵۱ "ایوب"
52. ‘AZIZ
Rafik Berjak.p104-105. .۵۲ "عزیز" (صفت خدا)
53. AZRA‘IL
Colin Turner.p105. .۵۳ "عزرائیل"
- B**
54. BACKBITING
Rafik Berjak.p106-107. .۵۴ غیبت گوئی
55. BADR
Colin Turner.p108. .۵۵ "بدر"
56. AL-BAGHAWI
Peter G. Riddell.p108-109 .۵۶ "البغوی"
57. BAQA
Rafik Berjak.p109 .۵۷ "بقاء"
58. BARAKA
Oliver Leaman.p109-114 .۵۸ "برکت"
59. BARZAKH
Oliver Leaman.p114 .۵۹ "برزخ"
60. BASHAR
Rafik Berjak.p114-115 .۶۰ "بشر"
61. BASMALA
Stefan Wild.p115-116. .۶۱ "بسمله"
62. AL-BAYDAWI
Peter G. Riddell.p116-118 .۶۲ "البيضاوی"
63. BAYYANA / ABAN
Rafik Berjak.p118-119. .۶۳ "بَيِّنْ / أَبَانَ"
64. BEAUTY
Stefan Wild.p119-120 .۶۴ زیبایی (جمال)

65. BECCA / BAKKA "بکة" .۶۵
Oliver Leaman.p120.
66. BILQIS "بلقیس" .۶۶
Oliver Leaman.p120-125
67. BOOK, see: kitab کتاب، نک: "کتاب" .۶۷
68. BURHAN / BAYNA / SULTAN "برهان/بینه/سلطان" .۶۸
Rafik Berjak.p125-127
- C**
69. CAIN AND ABEL, see: Qabil قابیل و هابیل، نک:
and Habil; "قابیل" و "هابیل"، قتل، قربانی
murder; sacrifice (فدا کردن)
70. CALENDAR .۷۰ تقویم
Tamara Sonn.p128-130
71. CALIPH, CALIPHATE "خلیفه/ خلافت" .۷۱
Oliver Leaman.p130
72. CALLIGRAPHY AND THE کتابت(رسم الخط) وقرآن
QURAN .۷۲
Oliver Leaman.p130-135.
73. CAMEL .۷۳ شتر
Oliver Leaman.p135-136.
74. CANON .۷۴ قانونی (اعتبار یا شرعیت قرآن)
Stefan Wild.p136-139
75. CHARACTER .۷۵ شخصیت (سیرت)
Yasien Mohamed.p139-144
76. CHRISTIANITY .۷۶ مسیحیت
Oliver Leaman.p144-146
77. COLOURS .۷۷ رنگها
Afnan H. Fatani.p146-151
78. COMPANION, see: sahiba .۷۸ همراهی(مصاحبت)، نک:
"صحاب"
79. COMPANIONS OF THE CAVE .۷۹ اصحاب کهف
Tamara Sonn.p151-152
80. CONVERSION .۸۰ تغییر اعتقاد
Ahmet Albayrak.p152-155
81. COVENANT .۸۱ میثاق
Oliver Leaman.p155-156
82. CREATION .۸۲ آفرینش(خلقت)
Yasien Mohamed.p 156-159
83. CYBERSPACE AND THE فضای مجازی و قرآن(قرآن در
QURAN .۸۳ اینترنت)
Andrew Rippin.p 159-163

D

84. DA'A Rafik Berjak.p 164 .۸۴ "دعا"
85. DAJJAL Oliver Leaman.p 164-166 .۸۵ "دَجَال"
86. DAR Rafik Berjak.p 166-167 .۸۶ "دار"
87. DARAJA Kiki Kennedy-Day.p 167-169 .۸۷ "درجة"
88. DAVID, see: Dawud / Daud .۸۸ "دیوید"، نک: "داوود"/"داود"
89. DAWUD / DAUD Brannon Wheeler.p 169-170 .۸۹ "داوود"/"داود"
90. DAY, see: yawm .۹۰ روز، نک: "یوم"
91. DEATH Oliver Leaman.p 170-178 .۹۱ مرگ
92. DEVIL Stefan Wild.p 180-181 .۹۲ ابلیس
93. DHAQA / ADHAQA Rafik Berjak.p 181 .۹۳ "ذاق/أذاق"
94. DHU AL-KIFL Brannon Wheeler.p 182 .۹۴ "ذوالکفل"
95. DHU AL-QARNAYN Brannon Wheeler.p 182-183 .۹۵ "ذوالقرنین"
96. DIVORCE Oliver Leaman.p 183-185 .۹۶ طلاق
97. DREAMS Marianna Klar.p 185-189 .۹۷ خواب دیدن

E

98. EDUCATION AND THE QURAN Oliver Leaman.p 190-193 .۹۸ آموزش (تربیت) و قرآن
99. ELIJAH Oliver Leaman.p 193 .۹۹ الیاس
100. ELISHA Brannon Wheeler.p 193-194 .۱۰۰ الیسع
101. ENOCH, see: Idris .۱۰۱ ادریس، نک: "ادریس"
102. ESCHATOLOGY Zeki Saritoprak.p 194-199 .۱۰۲ آخرت (معاد)
103. EZRA, see: Uzayr .۱۰۳ "عزرا"، نک: "عزیر"

F

104. FADAIL AL-QURAN Asma Afsaruddin.p 200-201 .۱۰۴ "فضائل القرآن"
105. FADL Ahmet Albayrak.p 201-202 .۱۰۵ "فضل"
106. FAKHR AL-DIN AL-RAZI, see: al-Razi, Fakhr al-Din .۱۰۶ "فخر الدین الرازی"، نک:

- 107.FASAQA
Rafik Berjak.p 202
108.FASTING
Oliver Leaman.p 202-203
109.FATE
Yasien Mohamed.p 203-207
110.FEAR, see: taqa
111.FEAR GOD (TO), see: ittiqa
112.FEASTING
Rafik Berjak.p 207
113.FIG
Oliver Leaman.p 207-209
114.FITNA
Oliver Leaman.p 209-210
115.FITRA
Nevad Kahteran.p 210-213
116.FOOD
Oliver Leaman.p 213
117.FORGIVENESS
Bahar Davary.p 213-216
- G**
- 118.GABRIEL, see: Jibril
119.GARDEN, see: Paradise
120.GENEROUS, see: karim
121.GHABA
Rafik Berjak.p 217
122.GHADIR KHUMM
Asma Afsaruddin.p 218
123.GHAFARA / GHAFFAR /
GHAFUR /GHAFIR /
MAGHFIRA
Bahar Davary.p 218-220
124.AL-GHAYB
Redha Ameer.p 220-222
125.GHULUWW
Asma Afsaruddin.p 222-223
126.GHUSL, see: ablution
127.GOG AND MAGOG, see: Yajuj
wa Majuj
128.GOLIATH, see: Jalut
- "الرازی، فخرالدین"
۱۰۷. "فسقة"
۱۰۸. روزه
۱۰۹. سرنوشت (قضا و قدر)
۱۱۰. ترس، نک: "تقی"
۱۱۱. ترس از خدا، نک: "یتقی"
۱۱۲. جشن گرفتن (عید)
۱۱۳. انجیر
۱۱۴. "فتنه"
۱۱۵. "فطرة"
۱۱۶. غذا(مواد غذایی)
۱۱۷. بخشش (عفو)
۱۱۸. جبرئیل، نک: "جبرئیل"
۱۱۹. بوستان، نک: بهشت
۱۲۰. بخشنده، نک: "کریم"
۱۲۱. "عَبَّ" (غیب و غیباً)
۱۲۲. "غدیر خم"
۱۲۳. "عفر / غفار / غفور / غافر /
مغفرة"
۱۲۴. "الغیب"
۱۲۵. "غلو"
۱۲۶. "غسل"، نک: شستشو
۱۲۷. یاجوج و ماجوج، نک:
"یاجوج" و "ماجوج"
۱۲۸. جالوت، نک: "جالوت"

- 129.GOOD, see: khayr ۱۲۹.خوب، نک: "خیر"
- 130.GOSPEL, see: Injil ۱۳۰.بشارت مسیح، نک: "انجیل"
- 131.GRACE
Yasien Mohamed.p 223-226 ۱۳۱.رحمت وسخاوت (الرحمن)
- H**
- 132.HABB / HABBA
Yanis Eshots.p 227-229 ۱۳۲."حبّ / حبة"
- 133.HABL ALLAH
Rafik Berjak.p 229 ۱۳۳."حبل الله"
- 134.HADID
Necmettin Go`kkır.p 229 ۱۳۴."حدید"
- 135.HADITH
Oliver Leaman.p 229-231 ۱۳۵."حدیث"
- 136.HAFIZ / TAHFIZ / HIFZ /
MUHAFFIZ
Nevad Kahteran.p 231-234 ۱۳۶."حفیظ / تحفیظ / حفظ / محافظ"
- 137.HAJAR
Afnan H. Fatani.p 234-236 ۱۳۷."هاجر"
- 138.HAJJ
Oliver Leaman.p 236-237 ۱۳۸."حج"
- 139.HAKIM / HIKMA
Nevad Kahteran.p 237-239 ۱۳۹."حکیم / حکمة"
- 140.HALAL / AHALLA
Andrew Rippin.p 239-241 ۱۴۰."حلال / احلة"
- 141.HAMKA
Peter G. Riddell.p 241-242 ۱۴۱."حامکا"(حاج عبدالمالک کریم
امرالله)
- 142.HANIF
Nevad Kahteran.p 242-244 ۱۴۲."حنیف"
- 143.HANNA, see: Marys mother ۱۴۳.هانا، نک: مادر مریم
- 144.HAPPINESS
Yasien Mohamed.p 244-247 ۱۴۴.خوشبختی (سعادت)
- 145.HAQQ / HAQIQA
Massimo Campanini.p 247-249 ۱۴۵."حق / حقیقه"
- 146.HARAM / HARRAMA
Andrew Rippin.p 249-251 ۱۴۶."حرم / حَرَم"
- 147.HARUN
Brannon Wheeler.p 251-252 ۱۴۷."هارون"
- 148.HASAN / HASUNA / AHSANA
Rafik Berjak.p 252-253 ۱۴۸."حسن / حسنة / احسن"
- 149.HASIBA / HASBUNA ALLAH
Rafik Berjak.p 253 ۱۴۹."حسب / حسينا الله"
- 150.HATE, see: qala ۱۵۰.بیزاری، نک: "قلی"
- 151.HAVA
Oliver Leaman.p 253-254 ۱۵۱."حوا"

152. HAYYA / HAYAT / AHYA Rafik Berjak.p 254 ۱۵۲. "حیة / حیات / احیاء"
153. HEALTH Oliver Leaman.p 254-258 ۱۵۳. سلامتی
154. HEAVEN Stefan Wild.p 258-259 ۱۵۴. آسمان
155. HELL Stefan Wild.p 259-263 ۱۵۵. دوزخ
156. HIDAYA Nevad Kahteran.p 263 ۱۵۶. "هدایة"
157. HILAL Oliver Leaman.p 263-264 ۱۵۷. "هلال"
158. HILM Yasien Mohamed.p 264 ۱۵۸. "حلم"
159. HISTORICAL EVENTS AND THE QURAN Abdin Chande.p 264-269 ۱۵۹. رویدادهای تاریخی وقرآن
160. HIZB Nevad Kahteran.p 269 ۱۶۰. "حزب"(نیم جزء)
161. HOLY Oliver Leaman.p 269 ۱۶۱. مقدس
162. HONOURABLE, see: karim ۱۶۲. خوش طینت، نک: "کریم"
163. HOOPOE, see: hud-hud ۱۶۳. شانه بسر، نک: "هدهد"
164. HOURIS Oliver Leaman.p 269-271 ۱۶۴. حوریان (حورالعینها)
165. HUD Brannon Wheeler.p 271-272 ۱۶۵. "هود"
166. HUDAYBIYA Irfan A. Omar.p 272 ۱۶۶. "حدیبیة"
167. HUD-HUD Oliver Leaman.p 272-274 ۱۶۷. "هدهد"
168. HUJJAT Rafik Berjak.p 274 ۱۶۸. "حجت"
169. HUKM Massimo Campanini.p 274-276 ۱۶۹. "حکم"
170. HULUL Rafik Berjak.p 276-277 ۱۷۰. "حلول"
171. HUMILITY Oliver Leaman.p 277-279 ۱۷۱. تواضع
172. AL-HUSAYN B. MUHAMMAD AL-NAJJAR, see: al-Najjar, al-Husayn b. Muhammad ۱۷۲. "الحسین بن محمد النجار"، نک: "النجار، الحسین بن محمد"
- I**
173. IBLIS, see: devil ۱۷۳. "ابلیس"، نک: ابلیس
174. IBN TAYMIYYA, TAQI AL- ۱۷۴. "ابن تیمیة، تقی الدین"

- DIN
Oliver Leaman.p 280-283
- 175.IBN ‘ABD AL-WAHHAB "ابن عبد الوهاب"
Oliver Leaman.p 283-286
- 176.IBRAHIM "ابراهيم"
Brannon Wheeler.p 286-287
- 177.IBRAHIM’S WIFE "همسر ابراهيم"
Kecia Ali.p 287-288
- 178.IDRIS "ادريس"
Brannon Wheeler.p 288
- 179.IGNORANCE, see: knowledge "نادانی، نک: عرفان (جهل – علم)
- 180.IHSAN / IHSANI "احسان / احسانی"
Nevad Kahteran.p 289
- 181.I’JAZ, see: inimitability "اعجاز"، نک: اعجاز
- 182.ILHAD "الحاد"
Colin Turner.p 289
- 183.ILTIFAT "التفات"
Rafik Berjak.p 289
- 184.ILYAS, see: Elijah "الياس"، نک: الیاس
- 185.IMAM AL-HARAMAYN "امام الحرمین جوینی"، نک:
JUWAYNI, see: "جوینی، امام الحرمین"
Juwayni, Imam al-Haramayn
- 186.IMAM / IMAMA "امام / امامة"
Arzina R. Lalani.p 289-294
- 187.INIMITABILITY "تقلید ناپذیری"
Stefan Wild.p 295-296
- 188.INJIL "انجیل"
H. Chad Hillier.p 296-298
- 189.INJURY "آسیب / اذیت"
Rafik Berjak.p 298-300
- 190.INSAN / NAS "انسان / ناس"
Ahmet Albayrak.p 300-303
- 191.INTEREST, see: riba "ربا"، نک: بهره، نک: "ربا"
- 192.INTOXICATION "مستی"
Oliver Leaman.p 303-304
- 193.INVOCATION OF GODS "مباهله"
CURSE, see: mubahala "مباهله"
- 194.IRADA "ارادة"
Oliver Leaman.p 304-305
- 195.‘ISA "عیسی"
Oliver Leaman.p 305-310
- 196.ISAAC "اسحاق"
Oliver Leaman.p 310

197. ISHAQ, see: Isaac ١٩٧. "اسحاق"، نك: اسحاق
198. ISHMAEL, see: IsmaIl ١٩٨. اسماعيل، نك: "اسماعيل"
199. 'ISHQ ١٩٩. "عشق"
- Yanis Eshots.p 310-314
200. ISLAM ٢٠٠. "اسلام"
- Rifat Atay.p 314-318
201. ISLAMIC RENAISSANCE, see: ٢٠١. خيزش اسلامي، نك: "نهضة"
- Nahda
202. 'ISM / 'ISMA ٢٠٢. "عصم / عصمة"
- Marianna Klar.p 318-321
203. ISMA'IL ٢٠٣. "اسماعيل"
- Brannon Wheeler.p 321
204. ISRAFIL ٢٠٤. "اسرافيل"
- Richard McGregor.p 321-322
205. ISRA'IL ٢٠٥. "اسرائيل"
- Oliver Leaman.p 322
206. ISRA'ILIIYYAT ٢٠٦. "اسرائيليات"
- Brannon Wheeler.p 322-324
207. ISTIFA ٢٠٧. "استيفاء"
- Rafik Berjak.p 324
208. ITTAQA ٢٠٨. "اتقي"
- Rafik Berjak.p 324
209. 'IZRA'IL ٢٠٩. "عزائيل"
- Oliver Leaman.p 324
- J**
210. AL-JABBAR, QADI 'ABD ٢١٠. "الجبار، قاضي عبد"
- Oliver Leaman.p 325-327
211. JACOB, see: Yaqubi ٢١١. "يعقوب، نك: "يعقوب"
212. JAHILIYYA, see: knowledge ٢١٢. "جاهلية"، نك: عرفان
213. AL-JAHR BI AL-BASMALA ٢١٣. "الجهر بالبسملة"
- Abdul Ghafoor Raheem.p 327
214. JALUT ٢١٤. "جالوت"
- Brannon Wheeler.p 327-328
215. JAZA ٢١٥. "جزاء"
- Rafik Berjak.p 328
216. JERUSALEM ٢١٦. "اورشليم"
- Oliver Leaman.p 328-331
217. JIBRIL / JIBRA'IL ٢١٧. "جبريل / جبرئيل"
- Richard McGregor.p 331
218. JIHAD / JAHADA ٢١٨. "جهاد / جاهد"
- Asma Afsaruddin.p 331
219. JINN ٢١٩. "جن"
- Oliver Leaman.p 332
220. JOB, see: Ayyub ٢٢٠. "ايوب، نك: "ايوب"

221. JOHN OF DAMASCUS
Oliver Leaman.p 332-333
222. JOHN THE BAPTIST, see:
Yahya
223. JONAH, see: Yunus
224. JUDAISM
Oliver Leaman.p 333-334
225. JUWAYNI, IMAM AL-
HARAMAYN
Oliver Leaman.p 334-335
- K**
226. KABA / AL-BAYT AL-ATIQ
Afnan H. Fatani.p 336-338
227. KALAM / KALIMA /
KALLAMA
Yasien Mohamed.p 338-341
228. KARIM
Rafik Berjak.p 341
229. KHAYBAR
Colin Turner.p 341-342
230. KHAYR
Rafik Berjak.p 342
231. AL-KHAZIN
Peter G. Riddell.p 342-343
232. AL-KHIDR
Stefan Wild.p 343-345
233. AL-KHOI, AYATULLAH AL-
UZMA SAYYID ABUL-QASIM
Oliver Leaman.p 345
234. KITAB
Stefan Wild.p 345-347
235. KNOWLEDGE
Yasien Mohamed.p 347-353
- L**
236. LA
Rafik Berjak.p 354
237. LAGHW AND LAHW
Oliver Leaman.p 354-356
238. LANA
Colin Turner.p 356
239. LANGUAGE AND THE
QURAN
Afnan H. Fatani.p 356-372
240. AL-LAWH AL-MAHFUZ, see:
Preserved Tablet
۲۲۱. "جان" {در} دمشق
۲۲۲. یحیی، نک: "یحیی"
۲۲۳. یونس، نک: "یونس"
۲۲۴. یهودیت
۲۲۵. "جوینی، امام الحرمین"
۲۲۶. "کعبه / البیت العتیق"
۲۲۷. "کلام / کلمه / کلم"
۲۲۸. "کریم"
۲۲۹. "خیبر"
۲۳۰. "خیر"
۲۳۱. "الخازن" (خازن خراسانی)
۲۳۲. "الخضر"
۲۳۳. "الخویی، آیت الله العظمی سید ابوالقاسم"
۲۳۴. "کتاب"
۲۳۵. شناخت (معرفت)
۲۳۶. "لا"
۲۳۷. "لغو و لهو"
۲۳۸. "لعة"
۲۳۹. زبان و قرآن
۲۴۰. "اللوح المحفوظ"، نک: لوح محفوظ

- 241.LAYLAT AL-QADR
Oliver Leaman.p 372-373 ۲۴۱. "ليلة القدر"
- 242.LETTERS
Afnan H. Fatani.p 373-376 ۲۴۲. حروف
- 243.LOT, see: Lut ۲۴۳. لوط، نک: "لوط"
- 244.LOTS WIFE, see: Luts wife ۲۴۴. همسر لوط، نک: همسر "لوط"
- 245.LOVE, see: ishq ۲۴۵. دوستی، نک: "عشق"
- 246.LUT
Brannon Wheeler.p 376-377 ۲۴۶. "لوط"
- 247.LUTF
Oliver Leaman.p 377-379 ۲۴۷. "لطف"
- 248.LUTS WIFE
Kecia Ali.p 380 ۲۴۸. همسر "لوط"
- M**
- 249.MALAK / MALAIKA
Richard McGregor.p 381-383 ۲۴۹. "ملک / ملائکه"
- 250.MANSLAUGHTER
Rafik Berjak.p 383-384 ۲۵۰. قتل
- 251.MANUSCRIPTS AND THE
QURAN
Adam Gacek.p 384-389 ۲۵۱. نسخ خطی وقرآن
- 252.MARRIAGE
Kecia Ali.p 389-393 ۲۵۲. ازدواج
- 253.MARTYRDOM, see: shahada ۲۵۳. شهادت، نک: "شهادة"
- 254.MARY
H. Chad Hillier.p 393-394 ۲۵۴. مریم
- 255.MARYAM, see: Mary ۲۵۵. "مریم"، نک: مریم
- 256.MARYS MOTHER
Kecia Ali.p 394-395 ۲۵۶. مادر مریم
- 257.MATA
Rafik Berjak.p 395 ۲۵۷. "متی"
- 258.MATHAL / MITHL /
TAMATHIL
Rafik Berjak.p 395-396 ۲۵۸. "مثل / مثل / تماثل"
- 259.MAWDUDI, SAYYID ABUL
ALA
Peter Cotterell.p 396-398 ۲۵۹. "مودودی، سید ابوالاعلی"
- 260.MECCA, see: Arab; Becca ۲۶۰. "مکه"، نک: "عرب"؛ "بکه"
- 261.MECCAN AND MEDINAN
SURAS AND THE QURAN
Oliver Leaman.p 398-402 ۲۶۱. سوره‌های مکی ومدنی وقرآن
- 262.MICHAEL / MIKHAIL
Oliver Leaman.p 402 ۲۶۲. "میشل / میخائیل" (میکائیل)
- 263.MIRACULOUSNESS OF THE ۲۶۳. اعجاز قرآن

- QURAN
Oliver Leaman.p 403-406
- 264.MI'RAJ
Oliver Leaman.p 407 ۲۶۴. "معراج"
- 265.MISHKAT
Afnan H. Fatani.p 407-408 ۲۶۵. "مشکات"
- 266.MITHAQ
Rafik Berjak.p 408-409 ۲۶۶. "میثاق"
- 267.MODESTY
Oliver Leaman.p 409-411 ۲۶۷. عفت (حیا)
- 268.MOHAMMED ARKOUN, see:
Arkoun, Mohammed ۲۶۸. "محمد آرکون", نک: "آرکون,
محمد"
- 269.MONEY
Oliver Leaman.p 411-414 ۲۶۹. پول
- 270.MORALITY
Yasien Mohamed.p 414-417 ۲۷۰. اخلاق
- 271.MOSES, see: Musa ۲۷۱. موسی، نک: "موسی"
- 272.MOTHER OF THE BOOK
Stefan Wild.p 418-419 ۲۷۲. مادر کتاب(ام الكتاب)
- 273.MOTHERS OF THE
BELIEVERS, see: ummuhat al-
muminin ۲۷۳. مادران مومنان، نک: "أمهات
المؤمنین"
- 274.MUBAHALA
Rafik Berjak.p 419. ۲۷۴. "مباهلة"
- 275.MUHAMMAD
James A. Beverley.p 419-428. ۲۷۵. "محمد"
- 276.MUHAMMAD ABDU,
see:Abdu,Muhammad ۲۷۶. "محمد عبده", نک: "عبده, محمد"
- 277.MUHAMMED B. IDRIS AL-
SHAFII ,see: al-Shafii,
Muhammed b. Idris ۲۷۷. "محمد بن ادریس الشافعی", نک:
"الشافعی, محمد بن ادریس"
- 278.MUHKAM, see: aya; tatil ۲۷۸. "محکم", نک: "آیه"; "تعطیل"
- 279.MUQATIL B. SULAYMAN
A.H. Johns.p 428-429. ۲۷۹. "مقاتل بن سلیمان"
- 280.MURDER
Rafik Berjak.p 429-431. ۲۸۰. قتل
- 281.MUSA
Brannon Wheeler.p 431-433. ۲۸۱. "موسی"
- 282.MUSAS / MOSES MOTHER
AND SISTER
Kecia Ali.p 433. ۲۸۲. مادر وخواهر موسی
- 283.MUSIC
Peter G. Riddell.p 433-434. ۲۸۳. موسیقی
- 284.MYRMIDONS, see: Zubaniyya ۲۸۴. "مایرمیدن"ها(پیر وفادار), نک:

"زبانية"

- N**
285. NADHIR / NUDHUR / ANDHARA
Rafik Berjak.p 435. ٢٨٥. "نذير/نذر/أنذر"
286. NAFS
Oliver Leaman.p 435-441. ٢٨٦. "نفس"
287. NAHAR
Rafik Berjak.p 441. ٢٨٧. "نهر"
288. NAHDA
Oliver Leaman.p 441-447. ٢٨٨. "نهضة"
289. AL-NAJJAR, AL-HUSAYN B. MUHAMMAD
Oliver Leaman.p 447-448. ٢٨٩. "النجار، الحسين بن محمد"
290. NAJWA
Rafik Berjak.p 448. ٢٩٠. "نجوى"
291. NASKH, see: abrogation ٢٩١. "نسخ"، نك: نسخ
292. NASS
Arzina R. Lalani.p 448-451. ٢٩٢. "نص"
293. NATIQ
Rafik Berjak.p 451. ٢٩٣. "ناطق"
294. NATURAL WORLD AND THE QURAN
Oliver Leaman.p 451-457. ٢٩٤. "جهان طبعی وقرآن"
295. NICHE OF LIGHT, see: mishkat ٢٩٥. "طاقچه نور، نك: "مشكاة"
296. NIGHT JOURNEY, see: Jerusalem; miraj ٢٩٦. "سفر شبانه، نك: "اورشليم"؛ "معراج"
297. NIGHT OF POWER, see: laylat al-qadr ٢٩٧. "شب قدرت (قدر)، نك: "ليلة القدر"
298. NIMA
Rafik Berjak.p 457. ٢٩٨. "نعمة"
299. NINETY-NINE NAMES OF GOD
Oliver Leaman.p 457-460. ٢٩٩. "نود و نه اسم خدا"
300. NISA
Bahar Davary.p 460-461. ٣٠٠. "نساء"
301. NO, see: la ٣٠١. "لا"، نك: "لا"
302. NOAH, see: Nuh ٣٠٢. "نوح، نك: "نوح"
303. NOISE
Oliver Leaman.p 461-463. ٣٠٣. "صدا"
304. NUH ٣٠٤. "نوح"

- Brannon Wheeler.p 463-464.
- 305.NUMAN B. SABIT ABU HANIFA, see: Abu Hanifa, Numan b. Sabit
- 306.AL-QADI AL-NUMAN Oliver Leaman.p 464-465.
- 307.NUMBERS Afnan H. Fatani.p 465-467.
- 308.NUR Afnan H. Fatani.p 467-468.
- 309.NURSI, SAID Oliver Leaman.p 469-472.
- O**
- 310.OATHS Stefan Wild.p 473-474.
- 311.OPPRESS, see: zalama
- 312.ORIGINS, ORGANIZATION AND INFLUENCES ON THE QURAN Bilal Go` kkir.p 474-480.
- P**
- 313.PARABLES Afnan H. Fatani.p 481-486.
- 314.PARADISE Stefan Wild.p 486-488.
- 315.PARENTS Tamara Sonn.p 488-489.
- 316.PEACE Irfan A. Omar.p 489-491.
- 317.PEN, see: qalam
- 318.PERSECUTION Oliver Leaman.p 491-496.
- 319.PHILOSOPHY AND THE QURAN Oliver Leaman.p 496-503.
- 320.POLYGAMY Kecia Ali.p 503-505.
321. POLYGYNY Kecia Ali.p 505.
- 322.PRESERVED TABLET Richard McGregor.p 505-506.
- 323.PROPHECY Oliver Leaman.p 506-511.
- 324.PROVERB, see: mathal
۳۰۵. "نعمان بن ثابت ابوحنيفة"، نک: "ابوحنيفة، نعمان بن ثابت"
۳۰۶. "القاضي النعمان"
۳۰۷. شماره‌ها
۳۰۸. "نور"
۳۰۹. "نورسی، سعید" (بهایی)
۳۱۰. قسم
۳۱۱. ستم، نک: "ظلم"
۳۱۲. مصادر، منشأشناسی و تاثیرگذاری بر قرآن
۳۱۳. تمثيل‌ها
۳۱۴. بهشت
۳۱۵. اولياء
۳۱۶. "درود"
۳۱۷. قلم، نک: "قلم"
۳۱۸. درد ورنج
۳۱۹. فلسفه و قرآن
۳۲۰. چند همسری (تعدد زوجات)
۳۲۱. تعدد زوجات
۳۲۲. لوح محفوظ
۳۲۳. نبوت
۳۲۴. ضرب المثل، نک: "مثل"

325. PUNISHMENT
Stefan Wild.p 511-512. مجازات (اعدام) ۳۲۵
326. PUNISHMENT AND ORIGINAL SIN
Oliver Leaman.p 512-513. مجازات و گناه اصلی (داستان آدم و حوا) ۳۲۶
327. PURIFY
Rafik Berjak.p 513-514. پاکیزگی (طهارت) ۳۲۷
- Q**
328. QADA/ QADAR
Massimo Campanini.p 515-517. "قضا/ قدر" ۳۲۸
329. QALA
Rafik Berjak.p 517. "قلی" ۳۲۹
330. QALAM
Rafik Berjak.p 517-518. "قلم" ۳۳۰
331. QARUN
Ibrahim Sumer.p 518-519. "قارون" ۳۳۱
332. QASAS
Necmettin Go'kkır.p 519. "قصص" ۳۳۲
333. QIBLA
Oliver Leaman.p 519. "قبلة" ۳۳۳
334. QIRAAT, see: hafiz; inimitability
قرائت، نک: "حفیظ"؛ اعجاز ۳۳۴
335. QITAL
Asma Afsaruddin.p 520. "قتال" ۳۳۵
336. QURAN, THE
Hussein Abdul-Raof .p 520-522. قرآن ۳۳۶
337. QURANIC STUDIES
Hussein Abdul-Raof.p 522-525. مطالعات قرآنی ۳۳۷
338. QURAYSH, see: Abu Lahab;
Arabia;
persecution; language and the
Quran; tafsir in early Islam
"قریش"، نک: "ابولهب"،
"عربی"، درد ورنج؛ زبان و قرآن؛
تفسیر در صدر اسلام ۳۳۸
339. QURBAN
Rafik Berjak.p 525. "قربان" ۳۳۹
- R**
340. RADD / IRTIDAD AND THE JUSTIFICATION OF THE CRIMINALIZATION OF APOSTASY
Ahmet Albayrak.p 526-527. "ردّ/ ارتداد" و توجیه مجازات ارتداد ۳۴۰
341. AL-RAHMAN
Oliver Leaman.p 527-529. "الرحمن" ۳۴۱
342. RAMADAN
Oliver Leaman.p 529-530. "رمضان" ۳۴۲
343. AL-RAZI, FAKHR AL-DIN
A.H. Johns.p 530-532. "الرازی، فخرالدین" ۳۴۳

344. READING
Stefan Wild.p 532-535. ۳۴۴. خواندن (قراأت)
345. RECITATION, see: tajwid ۳۴۵. خوبخوانی، نک: "تجوید"
346. RECITING ALOUD THE BASMALA , see: al-jahr bi al-basmala ۳۴۶. بلند خواندن بسمله، نک: "الجهر بالبسملة"
347. REPENTANCE
Oliver Leaman.p 535-537. ۳۴۷. توبه
348. REPULSE, see: nahar ۳۴۸. راندن (پس زدن)، نک: "نهر"
349. RESPONSIBILITY
Yasien Mohamed.p 538-539. ۳۴۹. تکلیف، مسئولیت
350. REVELATION
Abdullah Saeed.p 540-543. ۳۵۰. وحی
351. REVENGE
Rafik Berjak.p 543. ۳۵۱. انتقام
352. RIBA
Abdullah Saeed.p 543-547. ۳۵۲. "ربا"
353. RIDA
Rafik Berjak.p 547. ۳۵۳. "رضی"
354. RIDDA AND THE CASE FOR DECRIMINALIZATION OF APOSTASY
Abdullah Saeed.p 548-551. ۳۵۴. "رد" و.... مساله ارتداد
355. RIGHTEOUS (TO BE), see: salah ۳۵۵. صالح (برای)، نک: "صالح"
356. RIZQ
Colin Turner.p 552. ۳۵۶. "رزق"
357. ROPE OF ALLAH, THE, see: Habl Allah ۳۵۷. ریسمانِ خدا، نک: "حبل الله"
358. RUH, see: Jibril; nafs ۳۵۸. روح، نک: "جبریل"، "نفس"
359. RUMOUR
Rafik Berjak.p 552. ۳۵۹. شایعه
- S**
360. SABEANS
Colin Turner.p 553. ۳۶۰. صابئین
361. SABIQA
Asma Afsaruddin.p 553-554. ۳۶۱. "سبق"
362. SABR
Oliver Leaman.p 554. ۳۶۲. "صبر"
363. SACRIFICE
Rafik Berjak.p 554-556. ۳۶۳. قربانی (فدا کردن)
364. SAHARA
Rafik Berjak.p 556. ۳۶۴. "سحرة"
365. SAHIB
Rafik Berjak.p 556. ۳۶۵. "صاحب"

- 366.SAHIBA, see: sunna; tafsir in early Islam ۳۶۶. "صحاب"، نک: "سنة"، تفسیر درصدر اسلام
- 367.SAJADA / MASJID Colin Turner.p 557. ۳۶۷. "سجد / مسجد"
- 368.SALAM, see: peace ۳۶۸. "سلام"، نک: درود
- 369.SALIH Brannon Wheeler.p 557-558. ۳۶۹. "صالح"
- 370.SALAHA Rafik Berjak.p 558. ۳۷۰. "صلح"
- 371.SALAT Oliver Leaman.p 558-566. ۳۷۱. "صلوة"
- 372.SAMA Oliver Leaman.p 566-567. ۳۷۲. "سما"
- 373.SANAM / ASNAM Colin Turner.p 567. ۳۷۳. "صنم / أصنام"
- 374.SANDHILLS, see: ahqaf ۳۷۴. تپه‌های شنی، نک: "أحقاف"
- 375.SATAN, see: devil ۳۷۵. شیطان، نک: ابلیس
- 376.SATISFACTION, see: rida ۳۷۶. رضایت، نک: "رضا"
- 377.SAUL, see: Talut ۳۷۷. طالوت، نک: "طالوت"
- 378.SAYYID QUTB William E. Shepard.p 568-571. ۳۷۸. "سید قطب"
- 379.SCIENCE AND THE QURAN M. Shamsheer Ali.p 571-576. ۳۷۹. علم وقرآن
- 380.SEAL, see: taba ۳۸۰. مهر وموم، نک: "طبع"
- 381.SECRET CONVERSATION, see: najwa ۳۸۱. گفتگوی محرمانه، نک: "نجوی"
- 382.SELF-REFERENTIALITY Stefan Wild.p 576-579. ۳۸۲. خود ارجاعی
- 383.SERVANT Rafik Berjak.p 579-582. ۳۸۳. بنده
- 384.SHAFAA Asma Afsaruddin.p 582-583. ۳۸۴. "شفاء"
- 385.AL-SHAFII, MUHAMMED B. IDRIS Oliver Leaman.p 583-584. ۳۸۵. "الشافعی، محمد بن إدريس"
- 386.SHAHADA Asma Afsaruddin.p 584-585. ۳۸۶. "شهادة"
- 387.SHAYKH MUFID Oliver Leaman. p: 585-586 ۳۸۷. "شیخ مفید"
- 388.SHAYTAN, see: devil ۳۸۸. "شیطان"، نک: ابلیس
- 389.SHIA Arzina R. Lalani.p 586-593. ۳۸۹. "شیعة"

390. SHIELD (TO), see: taqa ۳۹۰. سپر (برای...), نک: "تقی"
391. SHUAYB ۳۹۱. "شعیب"
- Colin Turner.p 593.
392. SIHR ۳۹۲. "سحر"
- Colin Turner.p 593.
393. SIN ۳۹۳. گناه
- Oliver Leaman.p 593-594.
394. AL-SINGKILI, ABD AL-RAUF ۳۹۴. "السنخیلی، عبدالرئوف"
- Peter G. Riddell.p 594-595.
395. SOLOMON, see: Sulayman ۳۹۵. سلیمان، نک: "سلیمان"
396. SORCERER, see: sahara ۳۹۶. جادو، نک: "سحرة"
397. SPEAKER, see: natiq ۳۹۷. سخنگو، نک: "ناطق"
398. SPOUSE, see: zawj ۳۹۸. همسر، نک: "زوج"
399. STYLE IN THE QURAN ۳۹۹. ساختار قرآن
- Hussein Abdul-Raof.p 595-599.
400. SUBHAN ۴۰۰. "سبحان"
- Ahmet Albayrak.p 600.
401. SUFFERING ۴۰۱. درد ورنج
- Abdin Chande.p 600-604.
402. SULAYMAN ۴۰۲. "سلیمان"
- Brannon Wheeler.p 604-606.
403. SUNNA ۴۰۳. "سنه"
- Adnan Demircan and Rifat Atay.p 606-613.
404. SUNNA AND ITS ROLE IN ۴۰۴. "سنت" و نقش آن در تفسیر
- INTERPRETATION
- Oliver Leaman.p 613-616.
405. SURA ۴۰۵. "سورة"
- Oliver Leaman.p 616-618.
406. AL-SUYUTI ۴۰۶. "السیوطی"
- Peter G. Riddell.p 618-620.
- T**
407. TA'A ۴۰۷. "طاعة"
- Rafik Berjak.p 621.
408. TABA ۴۰۸. "طبع"
- Rafik Berjak.p 621-622.
409. AL-TABARI ۴۰۹. "الطبری"
- Peter G. Riddell.p 622-623.
410. TABUT ۴۱۰. "تابوت"
- Brannon Wheeler.p 623-624.
411. TAFSIR IN EARLY ISLAM ۴۱۱. تفسیر در صدر اسلام
- Adnan Demircan and Rifat Atay.p 624-631.
412. TAFSIR-SALAFI VIEWS ۴۱۲. بررسی "تفسیر سلفی" (صحابه

- Oliver Leaman.p 631-635. (...)
413. TAFWID "نفویض" ۴۱۳
Rafik Berjak.p 635.
414. TAHARA, see: purify "طهارة"، نک: پاکیزگی ۴۱۴
415. TAJWID "تجوید" ۴۱۵
Nevad Kahteran.p 635-638.
416. TALAQ, see: divorce "طلاق"، نک: طلاق ۴۱۶
417. TALUT "طالوت" ۴۱۷
Brannon Wheeler.p 638.
418. TAQA "تقی" (وقی) ۴۱۸
Rafik Berjak.p 638.
419. TAQI AL-DIN IBN "تقی الدین ابن تیمیة"، نک: ۴۱۹
TAYMIYYA, see: Ibn Taymiyya,
Taqi al-Din "ابن تیمیة، تقی الدین"
420. TAQLID "تقلید" ۴۲۰
Tamara Sonn.p 638-640.
421. TAQLID-SHII VIEWS "بررسی تقلید شیعی" ۴۲۱
Oliver Leaman.p 640-642.
422. TAQWA "تقوی" ۴۲۲
Oliver Leaman.p 642-644.
423. TATIL "تعطیل" ۴۲۳
Oliver Leaman.p 644-649.
424. TAWADU, see: humility "تواضع"، نک: تواضع ۴۲۴
425. TAWAKKUL "توکل" ۴۲۵
Richard McGregor.p 649-651.
426. TAWBA, see: repentance "توبه"، نک: توبه ۴۲۶
427. TAWHID "توحید" ۴۲۷
Hussein Abdul-Raof.p 651-653.
428. TAWIL, see: tafsir "تأویل"، نک: "تفسیر" ۴۲۸
429. TAYAMMUM "تیمم" ۴۲۹
Colin Turner.p 653.
430. AL-THALABI, ABU ISHAQ "الثعلبی، ابو اسحاق احمد" ۴۳۰
AHMAD Peter G. Riddell.p 653-655.
431. THAWAB "ثواب" ۴۳۱
Rafik Berjak.p 655.
432. TOLERANCE "تسامح" ۴۳۲
Irfan A. Omar.p 655-657.
433. TRANSLATION AND THE "ترجمه و قرآن" ۴۳۳
QURAN Afnan H. Fatani.p 657-670.
434. TRUST IN GOD, see: tawakkul "اعتماد به خدا، نک: "توکل" ۴۳۴

435. TUBBA
Brannon Wheeler.p 670-671. ۴۳۵. "توبه"
436. TUFAN
Oliver Leaman.p 671. ۴۳۶. "طوفان"
437. TURN AWAY FROM, see: iltifat ۴۳۷. روگرداندن از، نک: "التفات"
- U**
438. ULUL-AMR
Asma Afsaruddin.p 672-673. ۴۳۸. "اولوالأمر"
439. UMM AL-KITAB, see: Mother of the Book ۴۳۹. "أمّ الكتاب"، نک: مادر کتاب
440. UMMUHAT AL-MUMININ
Kecia Ali.p 673-674. ۴۴۰. "أمهات المؤمنین"
441. UZAYR
Brannon Wheeler.p 674-675. ۴۴۱. "غزیر"
- V**
442. VEIL
Bahar Davary.p 676-677. ۴۴۲. حجاب
- W**
443. WAHY, see: revelation ۴۴۳. "وحی"، نک: وحی
444. WALI ISSUES OF IDENTIFICATION
Oliver Leaman.p 678-682. ۴۴۴. راه‌های شناسایی "ولی"
445. WALI / WALAYA / WILAYA
Arzina R. Lalani.p 682-686. ۴۴۵. "ولی / ولیّ / ولایه"
446. WAR AND VIOLENCE
Asma Afsaruddin.p 686-692. ۴۴۶. جنگ و خشونت
447. WARNER, see: nadhir ۴۴۷. هشداردهنده، نک: "نذیر"
448. WASWAS
Andrew Rippin.p 693. ۴۴۸. "وسواس"
449. WATER, see: natural world and the Quran ۴۴۹. آب، نک: جهان طبیعی وقرآن
450. WEALTH
Yasien Mohamed.p 693-695. ۴۵۰. ثروت
451. WOMEN
Bahar Davary.p 695-698. ۴۵۱. زن
452. WUDU, see: ablution ۴۵۲. "وضو"، نک: شستشو
- Y**
453. YA SIN
Rafik Berjak.p 699-700. ۴۵۳. "یس"
454. YAHYA
H. Chad Hillier.p 700-701. ۴۵۴. "یحیی"
455. YAJUJ WA MAJUJ
Brannon Wheeler.p 701-702. ۴۵۵. "یأجوج ومأجوج"

456. YAQUB (JACOB) "۴۵۶. یعقوب"
Brannon Wheeler.p 702-703.
457. YAWM "۴۵۷. یوم"
Rafik Berjak.p 703-705.
458. YUNUS "۴۵۸. یونس"
Brannon Wheeler.p 705-706.
- Z**
459. ZABUR "۴۵۹. زبور"
Bilal Go' kkr.p 707.
460. ZAHIR "۴۶۰. ظاهر"
Oliver Leaman.p 707-711.
461. ZAKI / ZAKA "۴۶۱. زکی / زکو {ة}"
Rafik Berjak.p 711.
462. ZALAMA "۴۶۲. ظلم"
Rafik Berjak.p 711.
463. ZAMZAM "۴۶۳. زمزم"
Colin Turner.p 711.
464. ZAWJ / AZWAJ "۴۶۴. زوج / أزواج"
Rafik Berjak.p 712.
465. ZINA "۴۶۵. زنا"
Oliver Leaman.p 712-713.
466. ZUBANIYYA "۴۶۶. زبانية"
Rafik Berjak.p 713.
467. ZUHD "۴۶۷. زهد"
Oliver Leaman.p 713.
468. ZULAYKHA "۴۶۸. زلیخا"
Kecia Ali.p 713-714.

بررسی

هدف ما معرفی دایرةالمعارف، ارائه کامل مدخل‌های آن (مدخل شناسی) همراه با بررسی چگونگی انتخاب و چینش مدخل‌ها می‌باشد و نقاط قوت و برخی نقاط ضعف کتاب را بیان می‌کنیم.

اول: نقاط قوت

۱. توجه به مذهب شیعه و شخصیت‌های آن: ذکر مدخل‌های: "شیعة"، "غدیرخم"، "امام/ امامة"، "الخویی، آیت الله العظمی سید ابوالقاسم"، "الرازی، فخرالدین"، "شیخ مفید"، بررسی "تقلید شیعی"، "اولوالأمر"، راه‌های شناسایی "ولی"، "ولی/ ولیّ/ ولایة"، "اهل البیت"، "علی بن ابیطالب".

منظور در این جا نوع انتخاب مدخل‌هاست؛ نه تأیید محتوای مقاله‌ها؛ زیرا این بررسی باید در جای خود به انجام برسد.

۲. ارائه اکثر مداخل در قالب واژه قرآنی

چون هدف کتاب معرفی بیشتر قرآن به کسانی است که سابقه ذهنی از اسلام و کتاب آن ندارند، مداخل‌ها بیشتر بر اساس ارائه واژه قرآنی انتخاب شده‌اند و ترجمه آن درون مقاله آورده شده است تا مخاطب ارتباط بهتری با قرآن پیدا کند.

۳. زبان ساده و حجم کم مداخل‌ها در مقایسه با کارهای مشابه

یکی از اصول انتخاب مدخل در دایرةالمعارف، کوتاه و رسا بودن معنای آن است که در این جا به خوبی رعایت شده است. در این جا بیشتر مداخل‌ها تک‌واژه‌ای‌اند. حجم بیشتر مداخل‌ها حدود یک صفحه، کمتر یا بیشتر، است و تلاش شده موارد تکراری و ارجاع‌پذیر، به مدخل مناسب ارجاع داده شود.

دوم: نقاط ضعف

۱. توضیح ندادن شیوه انتخاب موضوعات

نویسنده در مورد شیوه انتخاب موضوعات توضیحی نمی‌دهد و مشخص نیست ملاک انتخاب چه بوده است! اگر اهمیت آن موضوع در پژوهش قرآنی ملاک باشد، چرا برخی موضوع‌های فرعی نسبت به قرآن مانند "فرقه احمدیه" یا "بهایی" آورده شده است، اما نشانی از موضوع با اهمیتی چون "مراتب ایمان و کفر" دیده نمی‌شود؛ و اگر ملاک صرف وجود آن واژه اصلی در متن است، چرا بعضی واژه‌ها آمده و برخی دیگر نیامده است، مانند کلیدواژه "ایران" که در لابه‌لای کتاب نزدیک به ده مرتبه تکرار شده، اما در این جا اصلاً نیامده است، در حالی که "شاه ایران" که فقط یک جا به کار رفته، آورده شده است.

۲. نام‌گذاری کتاب

اگرچه این کتاب به عنوان یک دایرةالمعارف شناخته می‌شود، اما نوع نام‌گذاری آن (The Qur'an: an Encyclopedia) به گونه‌ای است که نمی‌توان عنوانش را "دایرةالمعارف قرآن" ترجمه کرد؛ زیرا به شکل ترکیب اضافی نیامده است، ("دایرةالمعارف قرآن" معادل "Encyclopaedia of the Quran" است که عنوان کتابی است که در لایدن ۲۰۰۱ - ۲۰۰۵ چاپ شده است و گویا نویسنده این کتاب برای تمایز میان دو کتاب، چنین عنوانی را برای اثر خود انتخاب کرده است). آن چه می‌توان از هدف نویسنده فهمید، این است که کلیاتی از مفاهیم و اصطلاح‌های قرآنی، به شکل دایرةالمعارفی عرضه شود. ترجمه تحت‌اللفظی عنوان کتاب: "قرآن: یک دایرةالمعارف" است و همان گونه که گفته شد، طبق قاعده، منظور خلاصه‌ای از قرآن به شکل یا در قالب دایرةالمعارف است.

۳. ابهام در چگونگی انتخاب مدخل‌ها

سرویراستار محترم در مورد چگونگی انتخاب مدخل‌ها و این که آیا همه را خود انتخاب کرده یا این بر عهده هیات تحریریه یا در اختیار نویسندگان بوده، توضیح چندانی نداده است.

۴. استفاده نکردن از نویسندگان متبحر در پژوهش‌های قرآنی

عرصه مطالعات و پژوهش‌های قرآنی یکی از وسیع‌ترین عرصه‌های پژوهش در سرتاسر جهان به شمار می‌رود. دانشمندان بسیاری در آیین‌ها و مذاهب مختلف مشغول ارایه نظرات مختلف در مورد علوم قرآنی، تفسیر و... هستند، ولی در این کتاب اثری از آن‌ها یافت نمی‌شود، بلکه به عکس بر اساس اقرار اولیور لیمن در مقدمه، از برخی افراد بی‌دین (ملحد) نیز استفاده شده است. سرویراستار در مقدمه، وجه مشترک نویسندگان مدخل‌ها را "علاقه" به مباحث قرآنی بیان می‌کند؛ امری که برای یک دایرةالمعارف علمی چندان کافی به نظر نمی‌رسد.

جالب این است که از خود مستشرقان قرآن پژوه مشهور غربی نیز ردپای چندانی وجود ندارد. دیگر این که از میان تمام قرآن پژوهان معاصر و مسلمان، محمد آرکون مورد توجه قرار گرفته است؛ آن هم به شکل اختصاص یک مدخل به او؛ امری که با توجه به افکار و اندیشه‌های آرکون نشان دهنده نوعی نگاه خاص و یک طرفانه به قرآن و نوع فهم از آن را دارد، زیرا آرکون در اذهان علمی جهان اسلام فردی متأثر از افکار و اندیشه‌های مستشرقان و غربیان شمرده می‌شود (ر.ک. به: قرآن پژوهی خاورشناسان، ش ۳، مقاله قرآن و چالش‌های معاصر، محمد آرکون، نقد و بررسی، محمد علی رضایی اصفهانی).

۵. یک‌نواختی نبودن روش ارجاع مدخل‌ها: برخی از مدخل‌ها که اصطلاح قرآنی است به مدخل‌های ترجمه شده به انگلیسی ارجاع داده شده است، مانند مدخل "وضو" که به "شستشو" ارجاع داده شده است، در حالی که مدخل‌های بسیاری از واژه انگلیسی به اصطلاح قرآنی‌اش ارجاع داده شده است، مثل مدخل نخست که "Aaron" به "Harun" ارجاع داده شده یا مدخل Angel (فرشته) که به مدخل malak (ملک) ارجاع داده شده است. این مسئله می‌تواند نشانگر نوعی نگاه پیش‌فرضانه به مفاهیم قرآنی باشد؛ زیرا آن‌جا که نوعی ذهنیت در مورد یک مفهوم بوده، تلاشی برای اصلاح آن نشده و با همان مدخل معرفی شده است.

۶. نبود نظام جامع و مانع انتخاب مدخل

جمع شدن تمام کلید واژه‌ها و موضوع‌های مرتبط در یک دائرة المعارف، جزو نقاط مثبت آن به شمار می‌رود، اما مشخص نیست که در یک دائرة المعارف تک جلدی - مثل اثر حاضر - که باید فشرده‌ایی از مفاهیم مربوط به قرآن در آن جمع‌آوری شود، چرا مدخل‌هایی یافت می‌شود که هیچ ارتباط مستقیمی با مباحث و مفاهیم قرآنی ندارد؛ مثلاً انتخاب یک مدخل به نام یکی از بهایان که شهرت زیادی هم در طبقه دانشمندان و قرآن پژوهان جهان اسلام ندارد، چون

"نورسی، سعید" چه پشتوانه علمی دارد؛ همین طور مدخلی مانند "عبدالرئوف، السنخیلی" که یکی از دانشمندان مالزیایی بود. اگر این کتاب، دایرةالمعارف دانشمندان جهان اسلام بود جای داشت این مدخل در کنار دیگر دانشمندان مسلمان آورده می‌شد؛ اما در شرایطی که بسیاری از دانشمندان و به خصوص مفسران بزرگ مسلمان جایی در مدخل‌های این دایرةالمعارف ندارند، ذکر چند نفر خاص کاری غیرعلمی است.

اشکال دیگر در این زمینه آن است که مدخل‌هایی وجود دارد که در برابر مدخل دیگر باید تعریف شود تا غرض حاصل شود، اما چنین نشده است، مثلاً با وجود مدخلی مثل «آسمان» باید مدخلی به نام «زمین» نیز آورده می‌شد، یا اینکه اگر "انجیر" اهمیتی برای ذکر داشت، زیتون، خرما، عدس و ده‌ها کلیدواژه دیگر نیز باید آورده می‌شد.

۷. استفاده نکردن از املاهای عربی / قرآنی واژگان: زمانی که کلمه و جمله‌های مشخص و موجود از یک زبان خاص، پایه یک پژوهش باشد، باید برای دریافت بهتر خواننده، خود آن واژه نیز در پژوهش آورده شود مثلاً در برابر مدخل "Alaq" چند احتمال وجود دارد: ۱- علق به فتح عین ۲- علق به سکون عین ۳- علق و... یا مثل مدخل "Ahqhf" که مشخص نیست دقیقاً منظور احکاف است یا احقاف یا احقف، اگر املاهای عربی و قرآنی آن داخل دو کمان آورده می‌شد یا دست کم آوانگاری می‌شد، این مشکل پدید نمی‌آمد.

۸. یک‌نواخت نبودن روش انتخاب مدخل‌ها

اگر بنا بود که مدخل‌ها بر اساس مصطلح قرآنی‌اش آورده شود، چرا در موارد زیادی از معادل انگلیسی آن واژه استفاده شده است، مثلاً مدخل "روزه" به شکل واژه معادل انگلیسی آورده شده، در حالی که مدخل مربوط به نماز با نام

قرآنی یعنی "صلوة" آورده شده است. در واقع پرسش اصلی این است که چرا نویسنده یا ویراستار از الگوی اصلی که انتخاب مدخل‌ها بر اساس اصطلاح قرآنی است و جزو نقاط قوت این اثر به شمار می‌رود، تخطی نموده است!

۹. نبود بسیاری از مفاهیم اصلی قرآنی میان مدخل‌ها

"دایرةالمعارف" در هر موضوعی، به کتابی گفته می‌شود که تمام مفاهیم و موضوع‌های ریشه‌ای و زیربنایی آن موضوع کلی را دربرگیرد؛ اما در این دایرةالمعارف جای خالی موضوع‌های بسیاری مانند ایمان، شرک، عبادت، جهاد، هدایت، نفاق، بنی اسرائیل و بسیاری از واژه‌های دیگر که در فهم قرآن با اهمیت هستند و معمولاً در آیه‌های بسیاری نیز تکرار شده‌اند، به چشم می‌آید و مشخص نیست به چه دلیل در این کتاب نیامده‌اند، از این رو حتی می‌توان در اطلاق دایرةالمعارف به این کتاب تردید نمود. این درحالی است که برخی واژه‌ها که حتی برای یک بار در قرآن ذکر نشده و ربط مستقیمی با معانی قرآن ندارد، به عنوان مدخل آورده شده است، مانند مدخل "پول"، "جنگ"، "خشونت"، "نورسی، سعید" و

۱۰. بی‌دقتی در نگارش درست واژگان قرآنی

در برخی مدخل‌ها تای گرد آخر، کلمه به شمار آمده و معادل آن در املای انگلیسی به دقت رعایت شده است، مثلاً در مدخل "صلوة" معادل تای گرد حرف "T" آمده (Salat)، در حالی که در دیگر موارد یک حرف "A" آمده است، مثلاً در مدخل "طاعة" یا "طهارة" که مشخص نیست کدام روش پذیرفته شده است؛ اما اشکال اصلی در مدخل چهارصد و شصت و یکم است که کلمه دوم "Zaka" آمده که به یقین منظور "زکوة" است، وجه معادلی برای تای گرد آورده نشده است. این در حالی است که معادل حرف تای کشیده نیز همان گونه

(با حرف T) آمده است، مثل مدخل "تابوت" که "tabut" آمده است. این بی‌دقتی در معادل گذاری الف در نگارش انگلیسی و تمایز آن با حرکت فتحه نیز دیده می‌شود، مانند: "zalama" که معادل "ظَلَمَ" به فتح هر سه حرکت است، حرف A معادل حرکت فتحه آمده و در مدخلی مانند: "Ad" حرف A با علامت " " ، " معادل الف در عربی آمده و معادل "عاد" است؛ با این حال در مدخل‌هایی مانند "Ahqaf" حرف A دوم، باید معادل الف "أحقاف" باشد، اما ممکن است خواننده انگلیسی زبان، آن را "أحقف" بخواند.

واژه محمد نیز در همه مدخل‌ها Muhammad آمده که حرکت میم دوم در آن فتحه است، اما مشخص نیست که چرا در مدخل دو بیست و بیست و هفتم که به سیصد و هشتاد و پنجم (محمد بن ادریس الشافعی) ارجاع داده شده، muhammed به کسر میم آمده است!

با توجه به بیگانگی کامل زبان انگلیسی و عربی و آشنایی کم اکثر مستشرقان با زبان قرآن کریم، بهتر بود از نگارش عربی واژگان نیز استفاده می‌شد تا زمینه اشتباه و سوءفهم برای خواننده پیش نیاید. چه این که بسیاری از برداشت‌های نادرست مستشرقان - با پذیرش حسن نیت - به خاطر ناآشنایی با زبان قرآن و کتاب‌های اسلامی است.

۱۱. بررسی قرآن با روش‌های بررسی عهدین

قرآن کریم آخرین کتاب نازل شده است و به دلایل بسیاری، تفاوت‌های جوهری بسیاری با کتاب مقدس موجود دارد؛ اما مستشرقان و قرآن‌پژوهان غربی در بسیاری از نگاه‌هایشان اصرار دارند آن را با روش پژوهش کتاب مقدس، بررسی نمایند. این نکته حتی در چگونگی انتخاب مدخل‌ها نمایان است. انتخاب مدخل "قانونی" نمونه روشن این نکته است. (Canonization) یا (قانونی کردن

/ رسمیت بخشی به کتاب مقدس)، عبارت است از فرآیندی که به دنبال آن اقتدار کتاب مقدس به عنوان سازه‌ایی کاملاً مشخص از متون مقدس پذیرفته شد. اقتباس این فرایند و تطبیق آن بر قرآن کریم اثری جز نگاه و در پس آن فهم نادرست از این کتاب آسمانی را برجای نمی‌گذارد. بشری بودن متن مقدس، امکان کم یا زیاد داشتن آن، نبود اصالت تاریخی کتاب و بسیاری دیگر از عمده گفته‌های مستشرقان پیرامون قرآن، از لوازم یا تبعات مفاهیمی چون قانونی کردن متن مقدس است.

۱۲. دخالت دادن ذهنیت و پیش فرض‌های غیر علمی

مقاله‌ی دایرةالمعارفی باید از فرضیات و باورهای غیرعلمی و عامیانه خالی باشد، نوع انتخاب عنوان و مدخل‌های آن نیز باید چنین باشد، اما در این دایرةالمعارف شاهدیم که به رغم ادعای سرویراستار مبنی بر این که هر مدخل یا اصطلاح تخصصی در جای خود آمده، انتخاب عنوان‌ها و مدخل‌ها دچار نقص است. برای مثال یکی از ادعاهای مستشرقان و بسیاری از مبانی فکری سیاسی جهان غرب معرفی اسلام به عنوان دین خشونت و جنگ طلب است؛ واژه‌ی لاتین "Islamophobia" یکی از واژه‌های پرکاربرد در دنیای امروز شده است؛ البته مستشرقان و غربیان متعصب بیشتر از واژه‌های اصلی چون "war", "violence" و... استفاده می‌کنند که متأسفانه در این کتاب نیز به عنوان مدخل آورده شده است؛ این در حالی است که خود قرآن کریم، اسلام و پیامبر آن را رحمت و برکت برای جهانیان - نه تنها مسلمانان - معرفی می‌کند: این اشکال زمانی پرنرنگ‌تر می‌شود که مدخل دیگری با عنوان "قتال" نیز وجود دارد، اما از واژه اصلی "جهاد" که مفهوم ریشه‌ای قرآنی و دارای بار مثبت می‌باشد، اثری در میان مدخل‌ها نیست.

نتیجه

کتاب "قرآن: یک دایرةالمعارف" اگر چه از آن دید که تلاشی جدید برای ارائه مفاهیم قرآنی به مخاطب ناآشنا با کتاب و حیانی مسلمانان است، تقدیر کردنی می‌باشد؛ اما با وجود نقاط مثبت، به خاطر غیرحرفه‌ای بودن ویراستار و برخی نویسندگان در عرصه قرآن و تفسیر، استفاده نکردن از قرآن‌پژوهان بزرگ جهان اسلام و دخالت دادن ذهنیت و پیش‌فرض‌های رایج در اذهان مستشرقان، دچار اشکال‌ها و کاستی‌هایی شده که بررسی و نقد مطالب و مقاله‌های آن را امری گریزناپذیر می‌سازد.

منابع:

قرآن: یک دایرةالمعارف، الیور لیمن، راتلج.

The Qur'an: an Encyclopedia, Oliver Leaman, Routledge